

Nr 46.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till internationell hjälpverksamhet till förmån för spanska nödställda; given Stockholms slott den 27 januari 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 januari 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

T. f. chefen för utrikesdepartementet, statsrådet Westman, anför efter gemensam beredning med cheferna för social-, finans- och jordbruksdepartementen:

»I proposition till 1938 års riksdag (nr 134) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att för lämnande av bidrag intill 100,000 kronor till internationell hjälpverksamhet till förmån för hemlösa barn i Spanien finge tagas i anspråk det i riksstaten för budgetåret 1937/1938 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. Såsom av det propositionen bilagda utdraget

av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden framgår, hade detta förslag föranletts av en av presidenten i en då nyligen bildad internationell kommission för hjälp åt hemlösa barn i Spanien hos svenska regeringen gjord hemställan om ett bidrag till finansierandet av den av kommissionen planerade hjälpverksamheten. Kommissionen, för vilken förutvarande ordföranden i styrelsen för det internationella Nansen-institutet i Genève för flyktingar, den norske domaren Michael Hansson åtagit sig att presidera, bestode i övrigt av ombud för olika organisationer för bistånd åt flyktingar ävensom för de engelska kväkarna. Kommissionen avsåg att snarast möjligt upprätta en organisation med säte i Genève och med ombud på olika platser i Spanien i syfte att fördela föda åt de barn, som genom inbördeskriget nödgats övergiva inom krigszonerna belägna områden eller bombarderade städer och vilkas antal av kommissionen beräknades uppgå till 250,000. Organisationen skulle omfatta Spanien i dess helhet, och föda skulle efter opartiska grunder utdelas, där behovet vore störst. Kommissionen ämnade samarbeta med redan befintliga såväl officiella som enskilda hjälporganisationer på ömse sidor av fronten i Spanien. Det upplystes vidare, att brittiska, danska och norska regeringarna förklarat sig villiga att lämna bidrag för att möjliggöra ett genomförande av kommissionens plan. Slutligen framhölls, att Sverige oavsett vad från svensk sida redan åtgjorts för att lindra det av inbördeskriget hemsökta spanska folkets lidanden, bl. a. genom insamlingar bland svenska arbetare och av den svenska kvinnokommittén för Spaniens barn, icke syntes böra undandraga sig att medverka till planens genomförande och att det för att underlätta verksamhetens snara igångsättande och verksamt stödja densamma syntes önskvärt, att för Sveriges del ett belopp av 100,000 kronor ställdes till förfogande. Vad beträffar bidragets utbetalande syntes från svensk sida en liknande ståndpunkt som den brittiska, danska och norska böra intagas och sålunda krävas, att även från annat håll medel ställdes till förfogande, möjliggörande planens realiserande i ungefärligen den omfattning, som avsetts.

Det genom propositionen framlagda förslaget bifölls av riksdagen, som i sin till Konungen i anledning av propositionen ställda skrivelse (nr 127) förklarade sig finna behjärtansvärt, att även från svensk sida medel ställdes till förfogande i syfte att stödja den planerade hjälpverksamheten. Mot det ifrågasatta sättet för medlens bestridande hade riksdagen ej något att invända. Riksdagens skrivelse anmäldes för Kungl. Maj:t den 22 april 1938. Ministern för utrikes ärendena meddelade därvid, att den internationella kommissionen stode i begrepp att igångsätta sin verksamhet. Med hänsyn till bl. a. önskvärdheten av att någon erfarenhet vunnos rörande kommissionens möjligheter att genomföra sina planer, innan en utbetalning av hela det av riksdagen anvisade beloppet ifrågasattes, förordade ministern, att tillsviðare hälften därav ställdes till kommissionens förfogande. I enlighet med detta förslag beslöt Kungl. Maj:t att för ändamålet utanordna 50,000 kronor. Den 15 augusti 1938 beslöt Kungl. Maj:t därjämte, sedan en

rapport rörande kommissionens dittillsvarande verksamhet emottagits, att till kommissionen skulle utbetalas ytterligare ett belopp av 50,000 kronor att bestridas av det å löpande budget uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. — I detta sammanhang må nämnas, att Kungl. Maj:t därjämte den 28 oktober 1938 av lotterimedel beviljat den nyss omförmälda kvinnokommittén för Spaniens barn ett understöd å högst 30,000 kronor för uppehållande av verksamheten vid kommitténs båda barnhem i Spanien. Beträffande det understöd åt hjälpverksamheten, som lämnats från enskilt svenskt håll, må nämnas, att insamlingen bland de svenska arbetarna lämnat ett resultat av över 3 miljoner kronor; kvinnokommittén för Spaniens barn har för sin del insamlat något över 300,000 kronor. Slutligen torde även böra framhållas, att frågan om hjälp åt hemlösa — av alla åldrar — i Spanien behandlats inom Nationernas förbund. Med anledning av en framställning från spanska regeringen om förbundets medverkan för en undersökning av frågan bemyndigade rådet sålunda den 30 september 1938 generalsekreteraren att verkställa en sådan undersökning. Ett med anledning härav utarbetat betänkande föredrogs, utan att föranleda något beslut, inför Nationernas förbunds råd vid dess sammanträde den 20 januari 1939.

Den internationella kommissionen (»Commission internationale d'aide aux enfants évacués en Espagne»), som trädde i verksamhet i april 1938, består av representanter för olika hjälporganisationer, som verka i Spanien, och av andra personer med erfarenhet av liknande hjälpverksamhet i stor skala; kommissionens president är herr Hansson och dess kommissarie en svensk, herr M. Lilliehöök. Dess representanter i Spanien äro medlemmar av de amerikanska och brittiska kväkarsamfunden, den schweiziska sammanslutningen »Service civil international» samt den internationella organisationen »Rädda barnen». Lokalavdelningar för kommissionen hava upprättats i Spanien dels i Barcelona, Madrid, Murcia och Valencia, dels ock i Bilbao och Burgos.

I skrivelse den 15 november 1938 har kommissionens president, herr Hansson, fäst svenska regeringens uppmärksamhet på det trängande behovet av bidrag i penningmedel eller in natura till kommissionens verksamhet. I skrivelsen framhålles, att i Spanien funnes omkring 500,000 barn i åldern 2—4 år, som icke erhöle någon som helst statlig hjälp. Kostnaden för föda till dessa 500,000 barn under sju månader skulle uppgå till omkring 360,000 pund sterling, däri icke inberäknat det vete, som utan kostnad erhöles från Förenta Staterna. Kommissionen tillhandahölle föda åt omkring 50,000 barn, och kostnaden för varje barn uppginge till en penny om dagen, däri inbegripet administrativa och andra utgifter. Kommissionen förnyade sin vädjan till regeringarna och avsåge att därjämte vända sig direkt till allmänheten. Herr Hansson meddelade slutligen, att herr Lilliehöök av kommissionen erhållit i uppdrag att vid besök i Stockholm ytterligare redogöra för frågan.

Herr Lilliehöök har i en till ministern för utrikes ärendena överlämnad skrivelse den 12 januari 1939 meddelat, att skrivelser av samma innehåll som

den, för vilken nyss redogjorts, samtidigt avlåtits till regeringarna i andra länder och att han å kommissionens vägnar uppvaktat vederbörande myndigheter i Belgien, Finland, Frankrike och Nederländerna. Samtliga dessa myndigheter hade upptagit kommissionens vädjan med största sympati. Vidare hade brittiska utrikesministeriet meddelat, att brittiska regeringen avsåge att lämna fortsatt stöd till kommissionen. Herr Lilliehöök framhöll vidare, att inför den nöd, som rådde bland barnen i stora delar av Spanien, en kraftig utvidgning av hjälpverksamheten krävdes, därest icke den kommande generationen skulle för all framtid lida obotlig skada. Enligt rapporter från kommissionens medarbetare i Spanien uppginge antalet barn, som måste betraktas såsom nödlidande, till $1\frac{1}{2}$ —2 miljoner, varav hälften levde på eller under svältgränsen. I detta läge ansåge kommissionen det vara sin plikt att framhålla, att den icke disponerade medel för att fortsätta ens sin nuvarande verksamhet längre än till utgången av februari 1939. Detta innebure, att dess utspisningslokaler, där för närvarande 60,000 å 70,000 barn dagligen utspisades, då måste nedläggas, därest ej ytterligare bidrag snart kunde erhållas. Kostnaden för dessa utspisningslokalers upprätthållande i hittillsvarande omfattning uppginge till omkring 120,000 kronor i månaden.

I herr Lilliehööks skrivelse meddelas vidare, att Förenta Staternas regering förklarar sig ämna ställa en större kvantitet vete till spanska folkets förfogande såsom gåva samt att kommissionen för närvarande i första hand sökte uppbringa medel för uppköp av mjölk. Därutöver erfordrades givetvis även andra livsmedel samt kläder och skodon. Av en vid skrivelsen fogad tablå framgår, att kommissionen intill den 31 december 1938 från Australien, Belgien, Canada, Danmark, Egypten, Frankrike, Förenta Staterna, Indien, Irland, Italien, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland, Polen, Schweiz, Storbritannien, Sverige, Sydafrikanska Unionen och Tyskland emottagit bidrag i penningar och in natura till ett värde av inemot 2 miljoner kronor.

Den internationella kommissionens enträgna hemställan om understöd synes synnerligen behjärtansvärd. Förslag synes därför böra framläggas för riksdagen om anvisande av medel för ifrågavarande hjälpverksamhet, och jag tillstyrker, att ett belopp av 1,500,000 kronor äskas för ändamålet. Vid beloppets användande, vilket torde böra bestämmas av Kungl. Maj:t, synes det mig böra övervägas, huruvida icke som ett av sätten att lämna en effektiv och snar hjälp skulle kunna ifrågakomma att till Spanien för fördelning genom kommissionens försorg enligt hittills gällande grunder överföra sådana kvantiteter från här upplagda lager av livsförnödenheter, såsom brödsäd, torkad fisk, fruset kött, vilka kunna avvaras utan olägenhet för vår folkförsörjning. Vidare torde i samverkan med kommissionen förnödenheter kunna i och för fördelning genom kommissionen inköpas även utom Sverige. Ehuru det föreslagna svenska statsbidraget i främsta rummet bör användas för hjälpverksamhet för barn, synes Kungl. Maj:t dock icke böra vara förhindrad att därmed bispringa en till hjälp jämväl åt vuxna spanska nödställda eventuellt utvidgad verksamhet. Hjälpverksamheten bör kunna komma de nödställda till godo, vare sig de vistas i Spanien eller

på grund av nu rådande förhållanden föranletts att lämna landet. En del av det anvisade beloppet bör kunna avses för organisationskostnader.

I detta samband är att nämna, att den internationella kommissionen den 19 innevarande månad anmält, att den för verksamhetens fortsättande vore i trängande behov av penningmedel, samt hemställt, huruvida icke 100,000 kronor kunde omedelbart utanordnas. Med anledning härav har Överstyrelsen för Svenska Röda Korset, som underrättats om kommissionens belägenhet, ställt sistnämnda belopp till dess förfogande. I händelse av bifall till mitt förevarande förslag synes Överstyrelsens utlägg böra ersättas av beviljade medel.

För ändamålet torde, i likhet med vad under nästföregående år varit fallet, böra anlitas anslaget till oförutsedda utgifter. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen medgiva,

att för lämnande av bidrag intill ett belopp av 1,500,000 kronor till internationell hjälpverksamhet till förmån för spanska nödställda må tagas i anspråk det i riksstaten för budgetåret 1938/1939 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.»

Till denna av statsrådets övriga närvarande ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

C. A. Wästfelt.